

ВІДГУК

офіційного опонента, доктора педагогічних наук, професора
Ткачової Наталії Олександрівни про дисертацію
Кулаковського Олександра Миколайовича
«Формування компетентності у сфері охорони і захисту прав
інтелектуальної власності у випускників педагогічних закладів вищої
освіти», подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії
за спеціальністю 015 Професійна освіта (за спеціалізаціями)

Активний розвиток сучасного українського суспільства відбувається на основі інтенсивних соціальних та економічних перетворень, упровадження найважливіших досягнень науки й техніки, більшість з яких є об'єктами інтелектуальної власності. З кожним роком зазначена власність набуває все більшого значення, надаючи її володарю певні конкурентні переваги та комерційні вигоди.

Кожна фізична чи юридична особа може володіти правами інтелектуальної власності. У зв'язку з цим слід відзначити, що сучасний педагог у процесі реалізації своєї професійної діяльності стає учасником відносин різного типу: професійно-педагогічних, управлінських, правових, майнових тощо. Тому сьогодні одним із важливих складників його професійної компетентності є компетентність у сфері охорони і захисту прав інтелектуальної власності. У визначеному контексті обрана дисертантом проблема дослідження є дійсно на часі.

Актуальність вивчення порушеної проблеми посилюють виявлені під час дослідження суперечності, зокрема між:

- необхідністю здійснення педагогічними працівниками професійної діяльності, пов'язаної зі створенням об'єктів інтелектуальної власності, та недостатнім рівнем сформованості необхідних знань, умінь, навичок та професійно важливих якостей у сфері охорони і захисту прав на створені об'єкти інтелектуальної власності;

- зростанням кількості створених об'єктів інтелектуальної власності в закладах вищої та загальної середньої освіти та недостатнім рівнем

сформованості відповідної професійної компетентності у випускників педагогічних закладів вищої освіти щодо їх документального оформлення та комерціалізації;

– викликами часу щодо формування у випускників педагогічних закладів вищої освіти компетентності в сфері охорони і захисту прав інтелектуальної власності та відсутністю відповідної педагогічної технології.

Нагальність вивчення зазначеної проблеми підтверджує також те, що дослідження виконано в межах науково-дослідної теми кафедри креативної педагогіки і інтелектуальної власності Української інженерно-педагогічної академії «Теоретико-методичні засади підвищення кваліфікації працівників системи освіти в сфері інтелектуальної власності» (номер державної реєстрації – 0119U101770). Тема дисертації затверджена вченою радою Української інженерно-педагогічної академії (протокол №3 від 30 жовтня 2018 року.

Отже, викладені аргументи переконують в актуальності та своєчасності вивчення проблеми формування компетентності у сфері охорони і захисту прав у випускників педагогічних закладів вищої освіти.

Аналіз рукопису дисертації та змісту публікацій здобувача дає змогу дійти висновку щодо наукової обґрунтованості та вірогідності наведених результатів дослідження. Ґрунтовне вивчення О. Кулаковським широкої джерельної бази, що включає праці українською й іноземними мовами, опрацювання нормативних документів різного рівня дозволили йому чітко визначити концептуальні й науково-педагогічні засади порушеної проблеми, уточнити авторське розуміння ключових понять дослідження. Усі елементи його наукового апарату повністю узгоджуються між собою. Відібраний комплекс адекватних методів дослідження дозволив отримати достовірні результати проведеного наукового пошуку.

Не викликає сумніву, що результати проведеного дослідження мають наукову новизну та теоретичне значення. Серед найбільш суттєвих із них слід відзначити такі:

- теоретично обґрунтовано, розроблено та перевірено компетентнісну модель випускника педагогічного закладу вищої освіти у сфері охорони й захисту прав інтелектуальної власності як складову інтегральної компетентнісної моделі випускника педагогічного ЗВО;

- розроблено й науково обґрунтовано технологію формування компетентності у сфері охорони і захисту прав інтелектуальної власності у випускників педагогічних закладів вищої освіти, деталізовані всі етапи технології, доведено її ефективність;

- створено факторно-критеріальну модель оцінки компетентності випускників педагогічних закладів вищої освіти у сфері охорони і захисту прав інтелектуальної власності, теоретично обґрунтовано відповідні фактори і критерії;

- виокремлено теоретичні підходи до розв'язання комплексної проблеми підготовки випускників педагогічних закладів вищої освіти у сфері охорони і захисту прав інтелектуальної власності;

- удосконалено зміст та технологію професійної підготовки випускників педагогічних закладів вищої освіти;

- конкретизовано зміст поняття «компетентність у сфері охорони і захисту прав інтелектуальної власності випускника педагогічного закладу вищої освіти»;

- обґрунтовано теоретичні основи професійної підготовки майбутніх педагогів у сфері охорони і захисту прав інтелектуальної власності;

- уточнено критерії й показники сформованості професійної компетентності у сфері охорони і захисту прав інтелектуальної власності у випускників педагогічних закладів вищої освіти;

- визначено зміст навчально-методичних комплексів дисциплін, що викладаються відповідно до освітньо-професійних програм підготовки майбутніх педагогів, форми і методи начальної діяльності, що забезпечують формування компетентності у сфері охорони і захисту прав інтелектуальної власності у випускників педагогічних закладів вищої освіти.

Одержані результати дослідження мають також високе практичне значення, що полягає у впровадженні авторського курсу «Основи інтелектуальної власності в педагогічній (науково-педагогічній) діяльності», розробці окремих модулів, що були запропоновані для включення до окремих дисциплін обов'язкового компонента ОПІ 011 Освітні, педагогічні науки другого (магістерського) рівня. Також розроблено два авторські спецкурси: «Захист прав інтелектуальної власності працівників освіти» та «Міжнародні механізми захисту прав інтелектуальної власності»

Практична значущість проведеного дослідження полягає також у створенні комплексу моніторингових процедур, спрямованих на визначення рівня сформованості професійної компетентності випускників педагогічних закладів вищої освіти у сфері охорони захисту прав інтелектуальної власності.

Обрана структура дисертації включає вступ, три розділи, висновки та списки використаних джерел до розділів, загальні висновки та додатки. Так, у першому розділі висвітлено теоретичні засади формування компетентності у сфері охорони і захисту прав інтелектуальної власності у випускників педагогічних закладів вищої освіти. У другому розділі обґрунтовано технологію формування компетентності у сфері охорони і захисту прав інтелектуальної власності у випускників педагогічних закладів вищої освіти. У третьому розділі наукової роботи проаналізовано перебіг та результати експериментальної перевірки цієї технології. Зазначена структура наукової роботи відповідає логіки проведення наукового пошуку та дозволяє висвітлити послідовність виконання поставлених завдань.

Зокрема, заслуговує на схвалення представлений у першому розділі докладний аналіз теоретичних та практичних доробок вітчизняних та зарубіжних науковців з проблеми формування зазначеної компетентності у випускників педагогічних закладів. Автором доведено, що формування компетентності майбутніх педагогів у сфері охорони та захисту прав інтелектуальної власності є складною процедурою, що потребує свого

теоретико-методологічного та технологічного обґрунтування, зокрема визначення її суті, структури та змісту.

Не викликає заперечень авторське визначення компетентності випускника педагогічного закладу вищої освіти у сфері охорони та захисту прав інтелектуальної власності як систему знань, умінь, навичок та особистих якостей майбутнього педагогічного (науково-педагогічного) працівника як суб'єкта освітньої, наукової, інноваційної діяльності, що може здійснюватися в процесі виконання як педагогічної, так управлінської діяльності в закладах освіти, органах управління освітою, методичних центрах, наукових установах для забезпечення захисту своїх авторських напрацювань та подальшої комерціалізації створених ними об'єктів права інтелектуальної власності, спроможності забезпечувати формування відповідної ментальності й у здобувачів освіти, що є нагальною потребою часу (с. 69).

Суттєвим науковим доробком дисертанта є також представлена на с. 84-86 авторська компетентнісна модель випускника педагогічного закладу вищої освіти у сфері охорони та захисту прав інтелектуальної власності, що комплексно охоплює всі аспекти його професійної діяльності: у закладах освіти, методичних центрах, центрах професійного розвитку педагогічних працівників (педагогічний та інноваційно-економічний блоки), а також управлінську діяльність, що здійснюється на керівних посадах у закладах освіти, наукових установах, методичних центрах, центрах професійного розвитку педагогічних працівників (інноваційно-управлінський блок).

Загалом дисертаційну роботу О. Кулаковського, подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 015 Професійна освіта (за спеціалізаціями), характеризує методологічна обґрунтованість, змістова цілісність, практичне спрямування отриманих результатів з можливістю їх широкого застосування на практиці. Завершена дисертація свідчить про досконале володіння автором сучасними методами науково-педагогічного пошуку.

Оформлення дисертації відповідає вимогам наказу Міністерства освіти і науки України № 40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження Вимог щодо оформлення дисертації» (zareєстрованого в Міністерстві юстиції України 03 лютого 2017 року за № 155/30023). Факти порушення академічної доброчесності в роботі не виявлені.

За темою дисертаційного дослідження опубліковано 15 публікацій, у тому числі 2 статті у виданнях, включених до наукометричної бази Scopus, та 3 статті у фахових наукових виданнях України з педагогіки. Наукові праці автора з достатньою повнотою відображають основні положення й висновки дисертації.

У цілому позитивно оцінюючи представлену дисертаційну роботу, вважаю за необхідне звернути увагу на деякі дискусійні питання та недоліки:

1. Як відомо, випускник ЗВО – це здобувач вищої освіти, який вчиться на останньому курсі чи вже пройшов повний курс навчання у вищій школі. Оскільки в процесі проведення дослідження експериментальна діяльність не обмежувалася роботою тільки з випускниками, краще було б у темі дисертаційної роботи замінити слово «випускники» словосполученням «майбутні випускники».

2. У тексті дисертації зустрічається невиправдане використання автором довгих прямих цитат, основну ідею яких можна коротше передати своїми словами. Наприклад, на с. 28, 29 наведено такі слова В. Кременя: «Сьогодні у вищій школі, на жаль, ще має місце істотний розрив між цілями, змістом і характером світоглядної, соціально-гуманітарної взагалі, фундаментальної та спеціальної підготовки фахівців. Без глибокого усвідомлення парадигми сутності й характеру професійної освіти в новому постіндустріальному суспільстві, її цілей змісту, методів технологій неможливо забезпечити бажаної якості підготовки фахівців». Інший приклад – цитата О. Орлюк на с. 46: «У цілому діяльність із підготовки фахівців закладами вищої освіти, що розуміються на питаннях інтелектуальної власності (освітній рівень бакалавр, магістр) є надзвичайно

важливою як у середньостроковому, так і довгостроковому періоді, й покликає сприяти засвоєнню фахівцями різних спеціальностей нових знань та сучасних технологій у галузях своєї діяльності, удосконалювати їх компетентність у відповідній галузі знань (з урахуванням професійних якостей, профілю та специфіки праці).

3. На с. 31, 32 майже третину аркуша займає перелік прізвищ науковців, які досліджували різні аспекти формування професійної компетентності педагогічних кадрів. Однак в основному тексті дисертації слід не просто навести прізвища вчених, а в узагальненій формі представити їхні погляди на порушену проблему, а також надати власну авторську оцінку цим поглядам.

4. Вважаю цінною та змістовно наповненою наведену на с. 64 схему, де визначено необхідність формування компетентності педагогів у сфері охорони і захисту прав інтелектуальної власності в основних видах їхньої діяльності: у процесі навчання в закладі педагогічної освіти, під час здійснення професійно-педагогічної (науково-педагогічної) діяльності та в процесі управління закладом освіти (органом управління освітою). Проте представлену дисертацію присвячено формуванню зазначеної компетентності в майбутніх педагогів у вищій школі. Тому першочергову увагу слід було приділити розкриттю саме цього питання.

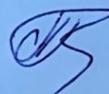
5. Дисертація містить науково значущі додатки, проте більшість із них пов'язані з процедурою діагностування отриманих результатів дослідження. Робота значно б виграла, як би автор більш повно представив у додатках навчальні матеріали, що використовувалися з роботи зі здобувачами педагогічної освіти.

Загальний висновок. Аналіз дисертації «Формування компетентності у сфері охорони і захисту прав інтелектуальної власності у випускників педагогічних закладів вищої освіти» дає підстави для висновку про те, що вона є самостійною, завершеною науковою роботою й відповідає спеціальності 015 Професійна освіта (за спеціалізаціями) та вимогам до

оформлення дисертаційних досліджень (Наказ Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 № 40 (зі змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства освіти і науки України № 759 від 31.05.2019) і пп. 6, 7 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» (Постанова Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44), а її автор, Кулаковський Олександр Миколайович, заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії зі спеціальності 015 Професійна освіта (за спеціалізаціями).

Офіційний опонент:

доктор педагогічних наук, професор, професор
кафедри освітології та інноваційної педагогіки
Харківського національного педагогічного
університету імені Г. С. Сковороди

Н. О. Ткачова

